DAIANA CUIBUS

ARTICOLUL – DE LA MORFEM LA DETERMINANT

0. În 1940 Sextil Puşcariu remarca în lucrarea sa *Limba română*:

> „Gramatica învăţată în şcoli ne-a familiarizat cu noţiuni care nu se potrivesc cu concepţiile moderne lingvistice şi ne-a învăţat să aplicăm limbii noastre reguli valabile pentru structura altor limbi” (Puşcariu 1976, p. 15).

După mai bine de 50 de ani, două tratate fundamentale (GALR şi GBLR), editate sub egida *Academiei Române*, par să se revendice de la o necesitate similară, şi anume aceea a sincronizării cu direcţiile moderne în cercetarea gramaticală, în special cu cele ale gramaticilor generative, fiind foarte frecvente, de altfel, mai ales în GBLR, delimitările explicite şi apăsate de ceea ce este considerat a fi „tradiţia gramaticală românească”. Dacă oportunitatea unui atare demers este incontestabilă, rămân de validat două aspecte fundamentale, pe care ni le asumăm ca premise ale cercetării de faţă: mai întâi, dacă unele dintre „inovaţiile” propuse la nivelul conceptelor şi al terminologiei reprezintă, în mod real, o reinterpretare din perspectivă moderne sau sunt, cel puţin uneori, o re-descoperire, dinspre gramaticile altor limbi, a ceea ce propria „tradiţie” deja demonstrase; apoi – şi chiar mai important –, dacă noile „reguli”, preluate cu precădere din gramaticile anglo-saxone şi, deci, demonstrate şi „valabile pentru structura altor limbi”, cum scria Puşcariu, sunt coerente/aplicabile în specificitatea limbii române.

Dintre diferenţele „semnificative” faţă de tradiţia gramaticală şi, în parte, chiar în raport cu GALR, se remarcă abordarea din GBLR a grupului nominal şi, în special, a *articolului*:

> „În privinţa articolului, în cartea de faţă, se pledează, ca şi în GALR, dar *contrar tradiţiei*, pentru **neseparareа unei clase lexico-gramaticale autonome a articolului**, *dar*, în acelaşi timp *însă*, se pledează pentru **autonomia funcţional-sintactică a acestuia**, deci pentru includerea lui, cu funcţie sintactică distinctă de Det(erminant), în organizarea unui GN” [GBLR, p. IX – subl. n., D.C.].

Problematica articolului reprezintă, astfel, un exemplu major de „noutate” revendicată de GBLR: pe de o parte, articolul nu mai constituie o clasă lexico-gramaticală, fiind considerat morfem gramatical, iar, pe de altă parte, este analizat ca funcţie sintactică autonomă.

Din perspectiva inovaţiei, respectiv a coerenţei/aplicabilităţii, o atare redefinire implică unele precizări şi observaţii.

1. Articolul ca morfem

1.1. Raportat la „tradiţia gramaticală”, statutul articolului de morfem, iar nu de parte de vorbire constituie o „noutate” doar în măsura în care o atare tradiţie se li-

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 141–149

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

mitează exclusiv la ediţia anterioară a gramaticii academice (GLR) şi la manualele şcolare. Or, cercetarea gramaticală românească nu poate fi astfel redusă, iar orice reformulare să fie asumată, ca modernitate, dinspre recentele gramatici anglo-saxone. Odată cu recunoaşterea *categoriei gramaticale a determinării* (Diaconescu 1970, Manoliu Manea 1977, Guţu Romalo 1968, Coja 1983, Pană Dindelegan 1992 etc. – şi credem că astfel de nume aparţin, în mod categoric, tradiţiei gramaticale româneşti), articolul era, implicit, scos din inventarul claselor de cuvinte, ca aparţinând clasei morfemelor exclusiv gramaticale, iar asta cu mult înainte de apariţia tratatelor academice. În contextul de faţă, ne rezumăm la a revedea, selectiv, câteva din consideraţiile lui Puşcariu referitoare la articol[1].

Astfel, inventarul morfemelor din limba română cuprinde articolul, alături de sufixele şi prefixele derivative, desinenţele şi demonstrativele *cel*, *al* (Puşcariu 1976, p. 41–44). Chiar dacă termenul în sine de *morfem gramatical* nu apare ca atare la Puşcariu, el se regăseşte în formulări precum „rolul de **morfem** sau **instrument gramatical”** (*ibidem*, p. 114 – subl. n., D.C.), respectiv în definirea *instrumentelor gramaticale*:

> „acele cuvinţelele (particule) fără sens autonom şi absolut, care împlinesc anumite funcţiuni gramaticale sau stabilesc stabilesc anumite raporturi între părţile propoziţiunii” (*ibidem*, p. 42).

Dinspre aceste definiri, fie şi indirecte, nu distingem diferenţele semnificative implicate de definirea/inventarul din GBLR a/al morfemelor gramaticale:

> „purtătoare de semnificaţie gramaticală, morfeme care includ *desinenţ*ele, *articolul* definit legat şi *sufixele gramaticale*” (GBLR, p. 11).

1.2. Odată statuată valoarea de morfem gramatical, mai reţinem, pentru demonstraţia ulterioară, câteva precizări din GBLR: inventarul de forme, foarte restrâns, cuprinde „***flectivele*** enclitice legate”, constituind clasa articolului definit, şi „***morfemele libere proclitice***”, constituind clasa articolului nedefinit[2]. Pentru flective, absenţa sensului lexical ţine de domeniul evidenţei şi completăm doar cu afirmaţia lui Puşcariu: „[...] desinenţa se poate confunda cu articolul [...]” Puşcariu 1976, p. 133). Nici pentru morfemele libere proclitice lucrurile nu stau altfel:

> „Prima distincţie trebuie făcută între morfeme libere/mobile şi clitice – forme care prezintă în comun calitatea de a-şi fi pierdut, în grad mai mare sau mai mic, autonomia lexicală; primele şi-au pierdut-o total [...]” (GBLR, p. 11).

Rămâne de văzut, în aceste condiţii, cum şi prin ce articolul, ca morfem gramatical, conferă determinare grupului nominal şi cărui nivel (gramatical) îi aparţine aceasta.

[1] De altfel, Puşcariu conferă valoarea morfematică (de „auxiliar”) şi unor *pronume reflexive* (Puşcariu 1976, p. 45), precum şi lui *pe* din faţa complementului direct (*ibidem*, p. 58).

[2] Nu detaliem aici problematică lui „lui” proclitic, în care ne raliem poziţiei lui Puşcariu, care îl defineşte ca „articol proclitic” (Puşcariu 1976, p. 161), în opoziţie cu descrierea sa ca „marcă” în GBLR.

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

2. Articolul ca subclasă

2.1. În mod (cel puţin aparent) paradoxal, nesepararea unei clase lexico-gramaticale autonome a articolului în GBLR nu se întemeiază direct pe valoarea acestuia de morfem *gramatical*, deşi se afirmă:

> „Articolele nu se constituie într-o clasă lexico-gramaticală autonomă, ci reprezintă «unelte gramaticale»” (GBLR, p. 86).

Practic, acesta era în sine un argument deopotrivă suficient şi obligatoriu (oricum, pentru nici un alt morfem gramatical din limba română nu sunt oferite argumente suplimentare pentru a justifica lipsa autonomiei *lexico*-gramaticale). Or, autorii precizează:

> „O serie de caracteristici ale articolului definit şi nedefinit pledează pentru nesepararea unei clase lexico-gramaticale autonome a articolului. *Numărul elementelor* considerate articol este foarte redus [...]. Articolele *nu funcţionează decât în grupul nominal* (determină grupul nominal), pot fi libere [...] sau se pot ataşa la un substantiv [...]”;

şi, abia apoi:

> „Articolele *nu au sens lexical*..., ci *au doar sens gramatical* (determină definit sau nedefinit un substantiv). Mai exact, articolul „nu modifică conţinutul semantic al grupului nominal în care apare, neaducând nicio informaţie semantică suplimentară privitoare la obiectele desemnate prin nominalele determinate” (*ibidem*, p. 87).

2.2. Inerentă, redefinirea articolului nu se realizează, aşadar, prin raportare directă la valoarea morfem, ci ca subordonare la o altă „clasă”, sintactică (!) – cea a determinanţilor. Pledând în mod categoric pentru recunoaşterea interdependenţei dintre morfologie şi sintaxă, odată cu recunoaşterea imposibilităţii de a aborda complet distinct cele două compartimente ale gramaticii, ne exprimăm, totuşi, rezervele faţă de aparteneţa unui... morfem gramatical, lipsit, deci, de autonomie lexicală şi de o flexiune proprie, la o „clasă” sintactică. Oricum, GBLR postulează:

> „În tradiţia gramaticală românească, se consideră că articolul reprezintă o parte de vorbire autonomă. În această gramatică, se consideră că articolele nu constituie o clasă lexico-gramaticală autonomă, ci se **subordonează clasei mai largi (sintactice) a determinanţilor**, având rolul de integrare în enunţ a grupului nominal şi de determinare a acestuia” (*ibidem*).

Nu vom detalia aici reţinerile faţă de statutul ambiguu şi/sau extrem de imprecis al conceptului de „clasă” şi nici raportul dintre „clasă” şi „categorie”, aşa cum acesta (nu) reiese din paginile tratatului academic (valoarea de (sub)clasă e mereu reiterată, articolul fiind însă şi categorie, de vreme ce se vorbeşte despre „*categorii* precum: articol şi determinare, caz...”). Ne rezumăm la constatarea că articolul *aparţine* unei... clase sintactice, *fiind*, în acelaşi timp, el însuşi... o clasă:

> „Articolul este o clasă eminamente funcţională, cu întregul inventar de termeni gramaticalizat” (*ibidem*, p. 5).

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

Asupra statutului sintactic al articolului ne vom referi în discutarea relaţiei cu „clasa" determinanţilor. Deocamdată subliniem, încă o dată, că infirmarea valorii de parte de vorbire a articolului se putea face direct şi suficient prin recunoaşterea sa ca morfem gramatical, în locul încadrării la un nivel sintactic, care complică şi mai mult lucrurile sau, cel puţin, înţelegerea lor.

3. Articolul ca determinare

3.1. În mod firesc, o redefinire a articolului era, bineînţeles, necesară. Iar GBLR o face astfel:

> „Articolul definit (hotărât) şi nedefinit (nehotărât) sunt cuvinte fără sens lexical, care aparţin **clasei determinanţilor** (vezi Determinantul). Prin articol se realizează **determinarea** (definită sau nedefinită) şi **integrarea enunţiativă** a grupului nominal în care apar" (*ibidem*, p. 87).

Fără a-i fi enumerate „caracteristicile generale" (aşa cum se întâmplă în toate celelalte capitole ale tratatului), o definire propriu-zisă reiese, eventual, doar dinspre cele două „funcţii" amintite – *determinarea*, respectiv *integrarea enunţiativă*. Restrângem, pentru moment, observaţiile noastre legate de aspectul determinării.

Pe de o parte, acest rol al articolului nu este, nici pe departe, o inovaţie: am menţionat deja câteva din contribuţiile semnificative la recunoaşterea unei atari categorii gramaticale. Ideea în sine a *determinării*, ca rol fundamental al articolului, apare şi la Puşcariu, în câteva pasaje de o remarcabilă plasticitate:

> „Rostul articolului în limba română nu este altul decât să prevină pe ascultător – să semnalizeze că persoana sau lucrul de care e vorba nu este un „novum", ci un cineva sau ceva cunoscut de toată lumea ori persoana sau lucrul despre care a fost vorba în cele precedente [...]. Dacă persoanele sau lucrurile nu ne sunt cunoscute din cele precedente, articolul ne previne că imediata va urma o **determinare** [subl. n., D.C.] a lor, vom afla imediat de cine sau de ce e vorba [...] Articolul se poate asemăna cu tablele indicatoare pe care călătorul le găseşte la intrare sau la ieşirea dintr-o localitate, având însemnat pe ele numele comunei, distanţa de la asta până la localitatea următoare, şi, când se despart mai multe drumuri, direcţia pe care trebuie să apuce" (Puşcariu 1976, p. 113).

Sau, într-o reformulare foarte asemănătoare:

> „Într-adevăr, rostul lingvistic al articolului nu implică aşezarea lui la începutul sau sfârşitul numelui, căci, ca instrument de orientare, el se poate asemăna cu tablele care arată călătorului numele comunei şi direcţia sau distanţa de la şi până la comuna învecinată. Locul acestor inscripţii orientătoare e sau la intrarea, sau la ieşirea dintr-o localitate" (*ibidem*, p. 161).

3.2. Dincolo însă de recunoaşterea acestui rol al articolului, rămâne o întrebare esenţială: este determinarea o categorie morfologică, semantică, sintactică sau o combinaţie a acestora?

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

3.2.1. Valoarea de morfem/instrument gramatical al articolului ar pleda pentru înţelegerea determinării drept categorie strict morfologică. Într-un acelaşi sens am înţelege şi afirmaţia:

> „Articolul este determinantul tipic, gramaticalizat, prin care se manifestă **categoria gramaticală** a determinării: prin intermediul categoriei determinării se arată gradul în care obiectul (entitatea) desemnat(ă) de grupul nominal este cunoscut(ă) vorbitorilor" (GBLR, p. 90 – subl. n., D.C.).

De altfel, un morfem gramatical reprezintă, inerent, (şi) o categorie gramaticală. Pentru articole, această categorie gramaticală *ar putea fi*, la nivel morfologic, exclusiv flexiunea – şi *nu* determinarea (în consens cu afirmaţia că ele „interesează flexiunea (morfologia), prin trăsătura articolului românesc de a se lega enclitic de substantiv şi de a participa la flexiune"). Dar atunci, articolele ar putea fi pur şi simplu asimilate desinenţelor, cu eventuale detalieri şi delimitări la alte niveluri ale limbii. Dacă însă această categorie gramaticală *este* (şi) determinarea, atunci ea ar fi trebuit inclusă şi descrisă ca atare la substantiv, ceea ce nu se întâmplă.

3.2.2. Pe de altă parte, în GBLR se precizează, de data aceasta referitor la determinanţi, că aceştia au un „rol sintactico-pragmatic de integratori enunţiativi" şi unul „**sintactico-semantic** de individualizare/determinare a clasei de enităţi desemnate prin substantivul-centru" (*ibidem*, p. 139). Determinarea, aşadar, s-ar manifesta la nivel sintactico-semantic, iar nu morfologic.

În acelaşi context, regăsim şi o altă afirmaţie:

> „Articolul este un element gramatical multifuncţional: ***pe lângă*** principalele sale roluri, de integrare enunţiativă şi de determinare a substantivului, articolul are ***şi*** o serie de **valori semantice, morfologice şi morfolexicale**, care îi conferă un caracter eterogen" (*ibidem*, p. 92 – subl. n., D.C.).

O posibilă precizare regăsim şi în GALR:

> „Statutului de expresie gramaticală a categoriei determinării îi corespunde caracterul abstract („neutru"), neasociat cu nicio altă informaţie „contingentă", al semnificaţiei articolului" (GALR, vol. I, p. 54).

Referitor la o astfel de componentă semantică şi/sau rol semantic, cel puţin câteva aspecte sunt discutabile: mai întâi, cum şi prin ce poate articolul să aibă un rol semantic, de vreme ce este „lipsit de sens lexical" şi, mai mult, „nu modifică" în niciun fel

> „conţinutul semantic al grupului nominal în care apare, neaducând nicio informaţie semantică suplimentară privitoare la obiectele desemnate prin nominalele determinate" (GBLR, p. 87).

În al doilea rând, este informaţia triadei *determinat definit/determinat indefinit/nedeterminat* una semantică şi, dacă da, se mai poate afirma că articolul „nu afectează" semantic grupul nominal împreună cu care apare, dar, în calitatea sa de determinant, îi conferă acestuia o informaţie sintactic-semantică?

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

De altfel, dacă determinarea poate fi înţeleasă ca individualizare (referenţializare, „citire entitate”, aşa cum reiese explicit din textul tratatului, ea nici nu este întotdeauna inerentă şi opoziţiile de determinare nici nu se realizează întodeauna, căci „pe de altă parte, **prin intermediul articolului** (atât definit, cât şi nedefinit) **se poate obţine opusul determinării** (individualizării) [...]”, iar rolul articolului „în cazul interpretării generice a substantivului este *numai* de integrator enunţiativ” (*ibidem*, p. 92).

În al treilea rând, dacă această valoare semantică nu are legătură cu determinarea, dat fiind şi acel „pe lângă...” din definirea rolurilor articolului, ne întrebăm ce alte valori semantice poate avea un morfem gramatical (altele, deci, decât, eventual, determinarea) şi cum se manifestă acestea?

Astfel de aspecte rămân, cel puţin în ceea ce ne priveşte, relativ greu de clarificat. Ele privesc pe de o parte nivelul la care se defineşte *determinarea* – din moment ce, aparent cel puţin, trăsăturile [–lexical] şi [–semantic] ar demonstra că este o categorie strict morfologică, iar definirea din GBLR de la care am pornit o diferenţiază de nivelul semantic, de cel morfologic şi cel morfolexical, deopotrivă. Pe de altă parte, rolul(sintactico-)semantic al articolului e şi el dificil de explicat, nu doar ca încărcătura de sens, ci şi, mai ales, între raport cu contradicţia dintre neafectarea semantică a GN şi rolul... semantic în cadrul acestuia. Practic, în imposibilitatea unei circumscrieri exacte a componentei şi a rolului semantic al articolului, se relativizează şi postulatul definirii sale „sintactico-semantice”.

4. Articolul ca determinant

4.1. Greu de circumscris exact la nivel morfologic (unde „interesează” ca flexiune) şi/sau semantic, determinarea „priveşte *sintaxa* grupului nominal, grup care include un component sintactico-funcţional distinct Det(erminant)” (*ibidem*, p. 2). Apartenenţa articolului la o clasă sintactică a determinanţilor este postulată în chiar definiţia acestuia şi este detaliată în „funcţia sintactică internă” specifică grupului nominal cu centru substantiv (*ibidem*, p. 364). Este aceeaşi funcţie sintactică despre care se arată că se realizează

> „fie printr-un *flectiv* (articolul legat), fie printr-un *morfem liber* (articolul proclitic), fie *lexical*, prin cuvinte cu autonomie lexicală (adjectivele demonstrative)” (*ibidem*, p. 5).

Tratatul academic consacră, astfel, drept clase de substituţie ale uneia şi aceleiaşi funcţii atât lexeme, cât şi... morfeme gramaticale[3], ceea ce, oricât de modernă ar fi interpretarea, frizează, din punctul nostru de vedere, absurdul; altfel, am putea recunoaşte şi autonomia sintactică a desinenţelor, a sufixelor gramaticale şi chiar a morfemelor libere/mobile de la conjunctiv, supin etc.? Singurul argument, eventual, invocabil, ar consta tot în capacitatea articolului de a conferi grupului nominal

[3] Mai există în GBLR un singur caz similar, şi anume morfemele gradelor de comparaţie, considerate circumstanţiale.

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

determinare (semantică?); nu reluăm observaţiile deja făcute, ci adăugăm doar că, dacă, pe de o parte, nu există o relaţie biunivocă necesară între prezenţa articolului şi determinarea nominalului, pe de altă parte,

> „valoarea *determinat* se poate obţine şi prin alte mijloace: pluralul substantivelor în poziţii de complement funcţionează ca o determinare nedefinită [...]. De asemenea, construirea cu *pe* a complementului direct este o formă de determinare definită [...]" (GBLR, p. 373).

Or, în atari condiţii, pluralul şi prepoziţia/morfemul[4] *pe* al complementului direct sunt, la rândul lor, susceptibile de autonomie sintactică, cu atât mai mult cu cât se afirmă că acestea sunt „mijloace sintactice de determinare definită" (GBLR, p. 373)?

4.2. Adăugăm, drept contraargumente, doar câteva din interpretările şi principiile enunţate chiar în acelaşi tratat academic: „*Spre deosebire de morfemele libere* însă, cliticele pot ocupa o poziţie şi o funcţie sintactică proprie [...]"; aşadar, articolul nehotărât, ca morfem liber proclitic, poate sau nu poate ocupa o poziţie sintactică? De asemenea, „*lui* din *lui Andrei* nu are autonomie sintactică, fiind o marcă flexionară [..."] (*ibidem*, p. 21); o discuţie detaliată despre „marca proclitică *lui*" merită o abordare exhaustivă într-un studiu distinct. Ne limităm la două observaţii: conceptul de „marcă" este unul complet nedefinit/necircumscris, dar şi inconsecvent utilizat în GBLR (uneori, statutul de marcă exclude o încadrare lexico-gramaticală, alteori dublează calitatea morfologică a unor cuvine); în contextul de faţă, nu credem că se pot aborda distinct, nici morfologic, nici sintactic, segmentele din *frate**lui** meu*, respectiv ***lui*** *frate-meu*. Nu în ultimul rând, în GBLR se afirmă explicit:

> „În lucrarea de faţă, în conformitate cu tradiţia gramaticală, considerăm că sintaxa porneşte de la nivelul cuvântului, ea examinând combinaţii de cuvinte, şi **nu combinaţii de morfeme**." (*ibidem*, p. 16);

„combinaţia" articol-morfem + radical-morfem nu ar trebui, aşadar, să vizeze aspecte sintactice.

4.3. În locul oricăror alte comentarii, reamintim doar un pasaj din Sextil Puşcariu, care, recitit, ar fi reuşit, poate, să fie de folos mult mai recentelor şi modernelor abordări:

> „Tot aşa cum genul nu reprezintă o categorie lingvistică, ci numai un capitol din gramatică, „articolul" nu are un echivalent în imaginaţia noastră lingvistică şi, deci, atunci când această inovaţie s-a produs în limba română, n-a fost nevoie să se creeze pentru ea şi o particulă întrebătoare" (Puşcariu 1976, p. 132).

5. Concluzii

Studiul de faţă a încercat să semnaleze, doar, câteva din elementele referitoare la articol mai puţin clarificate în recentele tratate academice: pe de o parte, faptul

[4] Ne menţinem convingerea că *pe* din structura complementului direct este un morfem, aşa cum demonstrează D. D. Draşoveanu. De altfel, GALR şi GBLR, deşi îl încadrează drept prepoziţie, nu îl analizează drept centru de grup prepoziţional (GPrep).

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

că, inclusiv prin raportare la Puşcariu, calitatea de morfem şi, implicit, nerecunoaşterea sa drept clasă lexico-gramaticală nu reprezintă o inovaţie. Mai mult, definirea articolului este deficitară şi nu arareori contradictorie, iar analiza sa ca semnificativ la mai multe niveluri ale limbii nu poate justifica lipsa argumentelor coerente. Pe de altă parte, vehicularea unor concepte, cum ar fi *determinare* sau *marcă*, a căror accepţiune nu este clar circumscrisă, este improprie nu doar la nivel teoretic, ci şi cu consecinţe riscante la nivelul analizei.

Nu în ultimul rând, apartenenţa articolului la clasa *funcţională* a determinanţilor, deci autonomia[5] sa funcţional-sintactică este doar afirmată (în GBLR se „pledează" în favoarea acestei interpretări – p. 5, de exemplu), dar nu şi demonstrată, deşi statutul de morfem gramatical ar fi impus câteva precizări absolut necesare. Or, nu credem că reprezintă un argument o afirmaţie de genul:

> „Deşi formează o unitate morfologică cu substantivul pe care îl determină (sau cu adjectivul care preia formal articolul definit), articolul, fiind un element „dependent"/ neautonom din punct de vedere flexionar şi fonologic, are autonomie sintactică ***pentru că*** îndeplineşte funcţia sintactică de determinant al grupului nominal" (GBLR, p. 364).

(Oricum, „sintactic" este în sine un concept care este redefinit – implicit, dar nu explicit – în tratat, de vreme ce se fac precizări de genul „statut *sintactic* (?!) de pronume"[6].) Ne menţinem, aşadar, opinia că un morfem gramatical, în cazul de faţă articolul, nu poate ocupa poziţii sintactice.

Raportat, aşadar, la abordarea articolului în noile gramatici româneşti, credem în nevoia unor clarificări/delimitări conceptuale mai riguroase şi a unei consecvenţe în utilizarea lor. Cel puţin la fel de importantă ar fi fost şi reîntoarcerea, fie şi dinspre deliberata modernitate, la tradiţia gramaticală românească, în complexitatea abordărilor sale: oricât de actuale ar fi anumite curente în cercetarea actuală, în gramatica limbii române s-au demonstrat aspecte ce nu trebuie reinventate, nici măcar dinspre generativism; iar preluarea unor concepte şi abordări dinspre morfosintaxa altor limbi nu se poate face decât aşa cum a făcut-o Puşcariu:

> „Ţinând seama de ceea ce e general lingvistic, am căutat să scot totdeauna în relief **specificul** românesc, să arăt mai ales ceea ce caracteristic în sistemul fonetic, morfologic şi sintactic al limbii noastre" (Puşcariu 1976, p. 11).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Coja 1983 = Ion Coja, *Preliminarii la gramatica raţională a limbii române*, vol. I. *Gramatica articolului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Diaconescu 1970 = Paula Diaconescu, *Structură şi evoluţie în morfologia substantivului românesc*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1970.

[5] La unele semiadverbe, de exemplu, dependenţa de un suport sintactic (topica fixă şi imposibilitatea de a forma grup sintactic) şi fonetic – una similară dependenţei articolului de substantiv, duce la pierderea autonomiei (GBLR, p. 303).

[6] *Ibidem*, p. 370.

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj, Editura Clusium, 1997.
GALR = *Gramatica limbii române*, I. *Cuvântul*, II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Enciclopedic Gold, 2010.
GLR = *Gramatica limbii române*, vol. I–II. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită. Tiraj nou, Bucureşti, 1966.
Guţu Romalo 1968 = Valeria Guţu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1968.
Lyons 1999 = C. Lyons, *Definiteness*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.
Manoliu Manea 1977 = Maria Manoliu Manea, *Elemente de sintaxă comparată romanică. Tipologie şi istorie*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 1977.
Pană Dindelegan 1992 = Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie şi analiză gramaticală*, Bucureşti, Editura Coresi, 1992.
Puşcariu 1976 = Sextil Puşcariu, *Limba română*,vol. I. *Privire generală*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

THE ARTICLE – FROM MORPHEME TO DETERMINER
(*Abstract*)

The recent Romanian grammars – *Gramatica Limbii Române (GALR)* and *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)* – redefine the article, both as a morpheme and a Det(erminer). The major issues derived from such an approach concern, on one hand, the really innovative character of the analysis, and, on the other hand, their suitability to the specific of the Romanian language. As a preliminary conclusion, we observe that some concepts need to be clarified and used in a more coherent and constant way. The main problem is, nevertheless, the acceptance of the syntactic function of a grammatical morpheme.

Cuvinte-cheie: *articol, morfem, determinare, determinant, morfosintaxă.*
Keywords: *article, morpheme, determine, Determiner, morphosyntax.*

Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
daianacuibus@yahoo.com

BDD-A22898 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:54:20 UTC)